

Cooperative Learning i børnehaveklassen.

Af Jette Stenlev

Første gang offentliggjort i ”Skolestart” nr. 1, 2007

Flere og flere lærere – også i skolens yngste klasser – begynder at anvende Cooperative Learning i deres undervisning. De gør det, fordi de kan se, at arbejdsformerne i Cooperative Learning skaber en helt ny verden for børnene, både de veltilpassede og fagligt stærke børn, og de børn, der ellers har vanskeligt ved at finde sig tilrette i skolen. Den brede vifte af nytænkende men meget logiske arbejdsformer, som indgår i Cooperative Learning, skaber alsidige læreprocesser, der sætter det enkelte barn i centrum, involverer alle på en gang og skaber høj faglighed samtidig med at de udvikler sproglige, sociale og personlige kompetencer.

Cooperative Learning er baseret på mere end 4 årtiers forskning i USA og andre lande. Den form for Cooperative Learning, denne artikel omhandler, er udviklet af psykologen Dr. Spencer Kagan og hans samarbejdspartnere. Den kan bruges på alle niveauer i undervisningssystemet - også i børnehaveklassen. I USA er der allerede mange erfaringer med Cooperative Learning i indskoling, hvor lærere bruger det med børn ned til 5-årsalderen, til stor begejstring for både eleverne selv og deres forældre.

Hvad er det særlige ved Cooperative Learning?

Læreprocesserne i Kagans form for Cooperative Learning (herefter CL) foregår i forskellige samarbejds mønstre, de såkaldte ”strukturer”. Hver struktur er bygget op af en række trin, hvor eleverne samarbejder i målrettede, men meget varierede læringsaktiviteter. Strukturerne får ofte arbejdsprocessen til at minde om leg, men det skal man ikke tage fejl af: strukturernes formål er at skabe læring, og det gør de. Det faglige indhold i strukturerne kan være hvad som helst. I undervisningen i skoler og højere oppe i uddannelsessystemet anvendes strukturerne til alt fra matematik, historie og fremmedsprog til astrofysik og filosofi. Med børnene i indskoling kan de samme strukturer anvendes til fx arbejde med fortællinger og billeder, leg med tal og bogstaver, udvikling af kreative udtryksformer, arbejde med begreber og oplevelser. Uanset hvilket fagligt indhold, man lægger ind i en struktur, vil arbejdet i den samtidig udvikle børnenes samarbejdsfærdigheder, ansvarlighed, selvindsigt og sproglige og kommunikative færdigheder.

Strukturernes opbygning.

CL-strukturer er altså en slags opskrifter på læreprocessens form. De angiver læreprocessens forløb men ikke indholdet. Det lægger læreren eller pædagogen selv ind i strukturen. Den samme struktur kan derfor anvendes igen og igen. De 46 CL-strukturer er vidt forskellige, med stor variation både fysisk (i nogle strukturer sidder eleverne, i andre står eller går de) tidsmæssigt (samme struktur kan i en sammenhæng vare 2 minutter og i en anden fx 30) socialt (man samarbejder med samme partner, skiftende partnere eller i et team og det foregår på mange forskellige måder). Hver struktur er opbygget i simple trin, der hver udgør en overskuelig del af den samlede læreproces. Det enkelte trin definerer, hvem der skal kommunikere med hvem, og denne tydelige struktur på arbejdet gør det overskueligt for eleverne at deltage i læreprocesserne, uanset om indholdet er simpelt eller mere komplekst, om det er af kreativ eller mere boglig karakter.

At strukturerne kan fastholde alle eleverne i disse arbejdsprocesser skyldes, at alle strukturerne er baseret på et samspil imellem fire grundprincipper, de såkaldte *SPIL-principper*. Disse fire principper er ”Samtidig interaktion”, som gør at alle elever er aktive samtidig, hvilket mangedobler læringsmulighederne for alle, ”Positiv indbyrdes afhængighed”, som gør, at eleverne samarbejder og bruger hinanden i læreprocesserne, ”Individuel ansvarlighed” som sikrer, at alle elever yder individuelle præstationer i arbejdet og ”Lige deltagelse”, som gør, at ingen elev får lov til at

dominere, eller til at gemme sig og ”snyde uden om” at være med. Man behøver ikke at overtale eleverne til at overholde principperne. De er indbygget i selve strukturerne, så hvis man anvender en struktur trin for trin, som den er beskrevet, sørger principperne for, at børnene inddrager og fastholder hinanden i læreprocesserne.

Om at møde elevernes behov

Cooperative Learning er bygget på en teori om, at det sproglige udtryk og kommunikation er bærende for læring - at man udvikler sin forståelse, viden og tænkning ved at formulere sig og kommunikere om det, man er i gang med at lære.

Strukturerne stimulerer til at eleverne snakker med hinanden – rigtig meget og rigtig tit. Og snakke vil børn altid gerne – så her bliver tingene pludselig nemmere for både lærere og elever. Læreren skal ikke længere bruge en masse tid og energi på at få børnene til at tie stille, og børnene kan få dækket deres behov for at snakke, samtidig med at de lærer.

På samme måde med det fysiske behov for at bevæge sig. Mens meget undervisning i dag stadig bygger på den forudsætning, at børnene kan sidde stille på deres stole temmelig længe ad gangen, så er CL mere kropslig og involverer en del bevægelse. Eleverne kommer op af stolene og ud på gulvet i mange af strukturerne, og de står ofte op i kortere perioder, mens de arbejder med lærestoffet. Dette er en stor fordel for børn, der har svært ved at sidde stille – ikke mindst mange af drengene – og desuden er det fremmede for læringen, idet fysisk aktivitet pumper mere ilt til hjernen.

I et klasseværelse, hvor der anvendes CL, er der derfor stor overensstemmelse imellem, hvad læreren ønsker, at børnene skal gøre, og hvad de faktisk har lyst til og synes er sjovt. Resultatet er et højt engagement og langt færre problemer med forstyrrende og ukoncentrerede elever.

Forskning og erfaringer

Der foreligger et meget stort antal forskningsresultater for Cooperative Learning. Derudover er der efterhånden mere end 20 års erfaringer med at anvende cooperative learning strukturerne på skoler – og altså også i skolestarten med børn fra 5-årsalderen. Resultaterne er meget positive og inkluderer bedre faglige resultater i alle fag, udvikling af fagligt og socialt selvværd, motivation for at lære, sociale færdigheder og sprogudvikling, også for de tosprogede elever¹. Anvendelse af CL har også mange steder resulteret i at problemer med uro, negativ adfærd og mobning stort set er forsvundet.

Der er ikke forsket i Cooperative Learning strukturerne herhjemme, men med den entusiastiske modtagelse, de får af både lærere og elever, er der ingen tvivl om, at strukturerne også fungerer med danske børn. Tilbagemeldingerne er klare: strukturerne skaber ofte fra første forsøg nye adfærdsmønstre, ny faglig selvtillid og høj motivation – ikke mindst hos elever, man ellers har haft vanskeligt ved at engagere i undervisningen.

Teams

Når man anvender Cooperative Learning, er bordene altid opstillet til grupper, og eleverne sidder i faste teams på 4 medlemmer. Mange af de strukturer, man bruger i de forskellige læreprocesser, foregår i disse faste teams. Men ind imellem laver man strukturer, hvor der samarbejdes på tværs af teams, eller man bryder de faste teams op og lader eleverne arbejde i par med nye partnere eller måske i andre firpersoners teams i kortere tid. De faste teams bliver typisk sammen i 4-6 uger, hvorefter der dannes nye.

¹ Se Robert E. Slavin: Cooperative Learning, Theory, Research and Practice, Allyn Bacon, 1995, og Spencer Kagan, Cooperative Learning, Kagan, 1994, samt artikler på www.kaganonline.dk

Faste CL-teams sammensættes af læreren og består af fire elever, der er udvalgt, så der er så stor forskellighed som muligt repræsenteret i det enkelte team. Hvert team bør således have en elev fra den dygtigste/mest fagligt stærke fjerdedel af børnene, en elev fra den svageste fjerdedel og to elever fra midtergruppen. Man sørger også for at blande eleverne, så forskellige køn, etniske grupper m.v. er repræsenteret i alle teams, hvis det er muligt. Denne blanding af eleverne i det enkelte team er nødvendig, hvis man vil opnå de mange positive virkninger af Cooperative Learning. Det er dog helt afgørende, at man også gennemfører de andre elementer af CL, herunder teambuilding, når man bruger dette princip for team-dannelse (se mere om de blandede teams i næste afsnit).

Udvikling af sociale færdigheder.

Når man bruger CL i undervisningen, er arbejdet med elevernes sociale færdigheder med fra den første dag. Tænkningen er følgende: Man kan ikke skabe konstruktive læreprocesser for alle børn i et klima, hvor nogle børn er utrygge, hvor der er mobning, kliker eller en grim tone indbyrdes imellem børnene. Og man kan ikke forvente, at børn af sig selv udvikler positiv social adfærd. Det skyldes ikke, at de ikke vil, men ofte, at de ikke ved, hvordan man gør. Mange af børnene kommer måske fra hjem, hvor de ikke har positive rollemodeller i den henseende og ikke har mulighed for at lære, hvordan man fx skaber venner, taler pænt til andre eller siger tak, når man har fået hjælp af andre.

I CL venter man ikke til noget går galt, før man arbejder med børnenes sociale færdigheder; man opfatter det som en naturlig ting, at positiv og konstruktiv social adfærd er noget, man skal lære, og noget man skal øve sig i dagligt, ikke som et adskilt ”pensum” man beskæftiger sig med en gang imellem, men som en naturlig del af alt, hvad man foretager sig.

Arbejdet med de sociale færdigheder omfatter alle de elementer, der hører med til godt samarbejde, såsom at lytte til andre, at skiftes til at tale, at anerkende hinanden og give positiv feedback, at hjælpe hinanden og at reflektere over samarbejdet og egen indsats i det. Helt konkret øvelse i sådanne færdigheder er indbygget i arbejdet i strukturerne, således at de er med, uanset om det faglige indhold i arbejdet er vejret, eventyr, ting man har fundet i skoven, arbejde med stavning og lyde eller andet. Dette gør, at læringsmiljøet bliver rart, at børnene ikke via negativ adfærd gør hinanden kede af det og ødelægger læringsmuligheder for hinanden, og at selve læreprocesserne bliver sjove og personligt stimulerende at deltage i.

De blandede teams, som blev nævnt ovenfor, er et grundelement i arbejdet med elevernes sociale færdigheder. De bevirker, at børnene kommer til at sidde sammen med kammerater, de måske ikke selv ville vælge at lege eller arbejde sammen med. Endda sammen med nogen, de måske ellers har mobbet eller ignoreret. Og dette er netop pointen. Når man herefter går i gang med arbejdet i strukturerne, som bl.a. inkluderer teambuilding-aktiviteter, hvor børnene kommer tæt på hinanden via forskellige øvelser, så opdager børnene, at de kammerater, de ikke af sig selv ville vælge at arbejde sammen med, også har en masse at byde på. De sjove, personligt involverende processer, som eleverne deltager i i disse blandede teams, forebygger således klikedannelse og mobning. Når eleverne i løbet af et år har været i team med mange forskellige kammerater, er der skabt bedre relationer på kryds og tvært i klassen, med et tryggere og sjovere læringsmiljø som resultat.

Sprogudvikling

Et interessant aspekt er den sproglige udvikling, der finder sted, når der arbejdes via Cooperative Learning. Alle fremmedsproglærere ved, at hvis deres elever skal lære sprog, så skal de have flest mulige lejligheder til at øve sig. Men dette gælder jo også vores eget sprog, og uanset om man kommer fra en dansk familie eller en familie med anden etnisk baggrund, så udvikler man sin sprogfærdighed på dansk, når man arbejder med CL. Man er nemlig hele tiden nødt til at formulere

sig og forklare og sætte ord på de begreber, oplevelser og ideer, man arbejder med. Det udvider ikke alene ordforrådet, det udvikler også evnen til at formulere sig nuanceret, præcist og sådan, at man bliver forstået af andre. Også de sociale aspekter af sproget – altså hvordan man formulerer et ønske om at få hjælp, hvordan man takker, roser, hilser osv. - bliver udviklet i CL. Dette er et meget vigtigt område for netop de tosprogede børn, som ofte har få muligheder for at udvikle denne side af deres danske sprog.

Et eksempel på en struktur.

En af de skoler, hvor alle lærerne anvender CL er Berkley Elementary School i Florida. Her overværede jeg undervisning i en børnehaveklasse over flere dage. Det var tidligt i skoleåret og børnene var i 5-årsalderen. En af de strukturer, de brugte, var *Mix-par-svar*, som fungerer på følgende måde:

Trin 1: Læreren siger "Mix" og eleverne cirkulerer imellem hinanden.

Trin 2: Læreren siger: "Find en partner"

Trin 3: Alle danner par med den, der står nærmest på det tidspunkt.

Trin 4: Læreren stiller et spørgsmål om det emne, der arbejdes med.

Trin 5: Partnerne diskuterer eller deler viden i den afsatte tid.

Trin 6: Læreren siger "Mix", eleverne takker deres partner og cirkulerer igen.

Trin 7: Start igen fra trin 2.

I en af de situationer, hvor jeg så strukturen anvendt, havde børnene lavet noget individuelt arbejde i form af nogle tegninger og nogle simple ord. Begge partnere præsenterede på skift første del af deres arbejde for deres første partner. Når den afsatte tid var gået, spurgte læreren, om der var nogen, der havde hørt noget spændende eller sjovt fra deres partner. Når man havde hørt et par svar, og læreren havde rost de pågældende elever, mixede de igen, fandt nye partnere, og fik mulighed for at forklare noget mere af det, de havde tegnet og skrevet.

I dette tilfælde talte børnene om noget, de havde produceret, men man kan også lade dem tale om fx en historie, de har fået læst op, hvor læreren så stiller et spørgsmål, når alle står sammen med deres første partner. Eleverne får så fx et minut til at snakke om spørgsmålet, inden læreren siger Mix igen og de takker deres partner og finder en ny. Hvis læreren fx har 3-4 spørgsmål, vil alle børnene således få talt om alle spørgsmål, men med skiftende partnere. Dermed opnås både en "classbuilding effekt" (at børnene taler sammen på kryds og tværs i klassen) og samtidig stor faglig aktivitet. Hvis *Mix-par-svar* bruges til små præsentationer, kan man også vælge at opdele tiden, så hver partner på skift får fx et minut til sin forklaring.

Forskellige strukturer kan forskellige ting

Mix-par-svar er blot en ud af 46 Cooperative Learning strukturer. Strukturerne er vidt forskellige i opbygning og fremmer forskellige former for læring. Nogle af dem er specielt egnede, når man skal lære nye ord og begreber, tal, bogstaver og andre ting, hvor hukommelse og øvelse spiller en stor rolle. Dette område kaldes for Viden- og færdighedstilegnelse. Andre strukturer er særligt velegnede, når der skal tænkes, diskuteres, og fås gode ideer, eller når ting skal undersøges og forklares. Dette område kaldes for Tænkefærdigheder. Så er der strukturer, som er særligt velegnede, når eleverne skal udveksle informationer, fortælle hinanden ting de ved, læse små historier op for hinanden osv. Dette område hedder Videndeling. Alle strukturer fremmer derudover sociale formål som enten Teambuilding, der fremmer samarbejdet i det faste team, Classbuilding, der skaber venskaber og god kontakt på tværs af teams, eller Kommunikative færdigheder, der øver børnene i at deltage i samtaler på en demokratisk og positiv måde.

Uanset om man arbejder indenfor det ene eller det andet af de nævnte områder, kan man kombinere mundtlighed og skriftlighed i strukturerne på forskellige måder og i det omfang, eleverne kan magte. De skriftlige elementer er med til at stimulere det mundtlige arbejde i strukturerne, ligesom de mundtlige trin i strukturerne kan danne grundlag for arbejde med skriftlighed. Det er naturligvis den enkelte strukturs design, der afgør, på hvilke måder det skriftlige og mundtlige arbejde kan supplere hinanden, og strukturerne er bl.a. konstrueret med henblik på, at eleverne guider hinanden igennem sådanne processer trin for trin.

Af pladshensyn er det ikke muligt at gå i detaljer med flere strukturer i denne artikel, men der henvises til bogen Cooperative Learning af Spencer Kagan og undertegnede, hvor de 46 strukturer gennemgås én for én med masser af eksempler på anvendelse med konkret indhold, og hvor man desuden kan læse meget mere om tænkningen bag Cooperative Learning og om, hvordan det anvendes.

Skal man gøre noget anderledes med de helt små elever?

Selvom CL som sagt anvendes på alle alderstrin, så er der nogle ting, det kan være nyttigt at vide, hvis man vil gå i gang med CL i børnehaveklassen. Det gælder bl.a. valg af strukturer. Nogle strukturer er nemlig meget velegnede til de små elever, mens andre måske er lidt mere krævende og derfor med fordel kan introduceres lidt senere. Til de små elever kan det være en fordel at vælge strukturer med forholdsvis få trin, og strukturer, hvor et eller flere trin foregår som par-arbejde. Med de små elever er der desuden en række ting, man skal være særligt opmærksom på: fx anbefales det at bruge den samme struktur flere gange med forskelligt indhold, før man begynder at bruge den næste. Det anbefales også, at man taler med børnene om ting, der er særligt vigtige i strukturen (fx at de skal prøve at lytte efter bestemte ting, at de skal give feedback, at de skal huske at takke for samarbejdet, at hjælpe hinanden, eller hvad der nu er relevant i sammenhængen), inden man går i gang. Man demonstrerer også for børnene, hvordan strukturen fungerer, fx ved at lade et enkelt team eller par vise de andre fremgangsmåden. Denne demonstration inkluderer også, hvordan det lyder – altså hvad man siger - når man anvender den eller de sociale færdigheder, der er bygget ind i strukturen. Man kan ydermere lave en lille ”prøve”, hvor man sætter strukturen i gang for at se, om alle har forstået, hvad de skal gøre, inden man starter ”rigtigt”. Når man er færdig med strukturen, snakker man igen med eleverne om, hvordan det gik, både med det, der skulle læres og ikke mindst med den sociale adfærd, der hører med til strukturen. I denne sammenhæng kan læreren fremhæve særligt gode eksempler hun observerede, mens børnene arbejdede.

Det kan måske lyde kompliceret, men det er det ikke. Strukturerne er lige til at bruge. Lærere melder da også tilbage, at Cooperative Learning er nemt at anvende, at det skaber et fællesskab omkring skolearbejdet, at det har den rummelighed, der gør, at alle børn stimuleres og lærer samtidig, og at det leverer den ene positive overraskelse efter den anden, hvad angår det enkelte barns adfærd, faglige udvikling og trivsel. Så hvis man gerne vil have, at alle børnene kommer godt fra start i skolesystemet, så er CL en både spændende og snublende logisk måde at gøre det på.

Man kan som nævnt læse meget mere om Cooperative Learning i bogen Cooperative Learning – undervisning med samarbejdsstrukturer af Spencer Kagan og Jette Stenlev (Alinea) – samt på www.cooperativelearning.dk Du kan kontakte Jette Stenlev på JS@cooperativelearning.dk